

Samtale savnes

Får du kontakt, synes du, med kolleger og pasienter? Og hva med de hjemme? Eller lengter du etter samtalen? Sann som Elias Rukla i Dag Solstads roman *Genanse og verdighet*. Han kommer til landsmøtet, både Elias Rukla og skuespilleren Kai Remlov, sammen med psykolog Sissel Gran og konsulent Odd Sollien. I sommer hadde de sitt første møte, på Theatercafeen i Oslo. Der fant de tonen – og flere fellesnevner. Det kan bli både tale og samtale i et par-tre timer en oktober-lørdag i Oslo etter det. Og i beste fall vil tilhørerne kunne bli seg litt mer bevisst sine egne samtaler, med sine. Og vi bare sier det først som sist: Her nytter det ikke å oppføre seg som man pleier på landsmøtet; å løpe ut og inn og smelle med dører. Her sitter man på plassen sin til alt er over. Det vil falle helt naturlig.

Dette kommer til å handle om relasjoner og om samtalen. Men ikke nødvendigvis den gode samtalen, som det er så mye snakk om. Heller den løpende samtalen. Den som knytter oss sammen, fra dag til dag og fra sommer til vinter og vår til høst og år til år. Den samtalen som aldri tar slutt, og som det er om å gjøre å få i gang og ikke slutte med.

Inspirert av oppsetningen av *Genanse og verdighet*, basert på Dag Solstads roman, med Kai Remlov i rollen som Elias Rukla, har fagnevndens Nina Wiencke Gerner tatt initiativ til denne seansen, der både psykolog, bedriftsrådgiver og skuespiller trekkes inn i samtalen om samtalen, hver for seg og etter hvert sammen.

Og ikke tro at det blir bare prat, alt dette snakket om samtalen. Dette skal man kunne bruke til noe, både tannlegen og bedriftslederen, som ofte er en og samme person. Og enhver som er ansatt eller har et hjem.

Sissel Gran som er psykolog og har egen rådgivningsspalte i *Aftenposten*, og ellers er rådgiver og veileder for

Skuespilleren Kai Remlov, som Elias Rukla, fra Nationaltheatrets oppsetning basert på Dag Solstads roman *Genanse og verdighet*. Gymnaslæreren Rukla er frustrert og sliter med en rekke savn som mange kan kjenne seg igjen i. Han kommer til NTFs landsmøte lørdag 12. oktober. Foto: Frits Solvang.

ledere og personalgrupper i arbeidslivet, tror på ordets kraft:

– Ord er berøring, og ofte det eneste verktøyet man har. Er vi nøye i valg av ord, kan vi bevege hverandre. Men man kan ikke vente å få en god relasjon til alle. Og særlig ikke på jobben. Venner kan man velge, men kollegene bare er der. Og det er ikke alle man liker like godt. Men det der kan man lære seg å leve med.

Om Elias Rukla sier psykologen at han er et svært sårbart menneske, som opplever en gradvis følelse av å bli satt ut av spill, og at han etter hvert ikke får kontakt lenger. – Han kommer ikke til, han er i utakt, et annet sted enn de andre og ligger etter, eller bommer på timingen. Dette er noe alle opplever fra tid til annen, men for Rukla er det kronisk. Og han kommer seg ikke videre. Han klarer det rett og slett ikke, og blir værende i seg selv og i sin isolasjon. Rukla er full av forakt for de fjerne elevene sine og de andre lærerne som beveger seg på overflaten i sine samtaler. Samtidig er han sjenert og opptatt av egen og andres verdighet mens han lever i frykt for å gjøre noe feil, bry noen eller trenge seg på. Alt dette er med på å skape fengselet hans. Og han blir sittende fast. I rundkjøringen på Bislet, der han kaster inn håndkledet – eller paraplyen.

Elias Rukla har definitivt møtt veggen. Om akkurat han noen gang kommer videre i livet, skal være usagt, og er vel heller tvilsomt, men det man skal vite er at det kan finnes en port – i veggen. Og at det med å komme noen vei

ofte handler om å tørre å forandre seg. Sissel Gran sier at det med å vegre seg mot forandring er latskap, men også et vern. En beskyttelse og et kanskje nødvendig forsvar i flimmersamfunnet. Det er ikke alle som greier å sno seg i en verden som krever raskere og raskere omdreining. Vel er det bekvemt på en måte, å ikke endres – men man kan ende med å bli forstenet. Og det kan oppleves som utrolig smertefullt. Man blir fanget i sin egen tanke og kropp og vet ikke lenger hvordan man skal komme ut av sitt eget skall.

Det er sagt om Sissel Gran at å snakke med henne er litt som å lære å steppe: Det går fort, det bråker fælt og plutselig er du kommet deg et helt annet sted enn du hadde tenkt deg. Og det er så sant som det er sagt. Men det er ikke bare bråk, for det er innsiktsfullt også. Og det er det viktigste. Og nokså underholdende vil det i tillegg sikkert bli når hun setter i gang.

Men først kommer Odd Sollien på scenen, for å snakke om verdidrevet ledelse og lederen som kulturell arkitekt. Hans påstand er at mange fortvilte ledere ikke klarer å henge med i forhold til den nye generasjonen, og han kommer til å snakke om det han kaller et etterlengtet paradigmeskifte – for medarbeiderne. Et skifte som kan være vanskelig og smertefullt for lederen, som har fått utfordringen med å tiltrekke, utvikle og beholde den riktige kompetansen. Og dette i en verden der bedriftskulturen er det avgjørende for energinivået og prestasjonene. Her er

► det viktig at ledelsen forstår og anender grunnleggende verdier som rettesnor for atferd og handlinger, mener Sollien, og tanker rundt dette vil han dele med tilhørerne før Elias Rukla overtar, i Kai Remlovs skikkelse.

Remlov vil gi oss en skikkelig smakebit av Genanse og verdighet, som hadde sin, i hvert fall foreløpig, siste visning på Nationaltheatrets amfiscene 1. juni, etter godt og vel to år med fulle hus. De som ennå ikke har hatt fornøyelsen av Kai Remlov alene på scenen med en Kvinne- lig danser, kan få det gjennom fjernsynet. NRK har laget en adaptasjon av forestillingen, en tv-versjon tatt opp i studio, som vil sendes i løpet av høsten.

Skjønt fornøyelse og fornøyelse. Det er nokså ubehagelig å følge Elias Rukla. Det er mye smerte i historien om den lett alkoholiserende gymnaslektoren i 50-årene, som ikke har fått det til verken på jobben eller hjemme, og som lengter seg syk etter samtalen.

Elias Rukla er seg bevisst sin egen isolasjon og ser hvor det bærer, men han har sine prinsipper som han tror på og holder fast ved, selv om han innser at tidene har forandret seg. Den nye tid gir dårlige kår for en tenkende mann, og

han savner samtalene om det han synes gir livet mening. Hans akademiske snobbetet og higen mot intellektuell stimulans gjør at han faller stygt utenfor de rammene det videregående skoleverket legger for ham. Dette går selvsagt utover elevene hans, som føler seg sterkt fremmedgjort overfor det de skal tilegne seg av kunnskaper. Det går også utover Rukla, som føler at han verken har noe å gi elevene eller seg selv.

Han fører en slags dialog og diskusjon med seg selv i norsktimene, i mangel av en ordentlig samtalepartner. En oktoberdag brister det hele for ham, motstanden fra omgivelsene blir så massiv at han bryter sammen. Rukla gjennomgår Vildanden og fordyper seg i en ny tolkning av Dr. Rellings betydning i dette stykket. Klassen er fraværende som vanlig. Rukla går ut av klasserommet, opprømt over den nye oppdagelsen, og nedstemt fordi han ikke har noen å dele den med. Da paraplyen hans ikke samarbeider, svartner det helt for ham. Han denger løs på fontenen i skolegården og skjeller ut en overvektig elev som tilfeldigvis bivåner det hele.

Dette er vendepunktet i historien. Herfra blir vi med i Ruklas tanker om

hvorfor ting er blitt som de er blitt, og hvorfor han aldri kan gå tilbake til den samme tilværelsen igjen. Fortellingen om Elias Ruklas liv, hans studietid, vennskapet med Johan Corneliussen og ekteskapet med den ubeskrivelig vakre Eva Linde, rommer også en beskrivelse av trekk ved samfunnsutviklingen de siste tiårene. Romanen og teaterstykket har en samfunnsrefsende dimensjon; den fortvilelse Elias Rukla gir uttrykk for, finner ingen tilhører i et samfunn der samtalen har forstummet.

Hvordan det går med Rukla sier ikke Solstad noe som helst om, for hans oppgave er ikke å beskrive et menneskeliv fra begynnelse til slutt, men å få sagt noe om de samfunnsforhold vi lever under og hva de gjør med oss. Slik sett har Elias Rukla allmenngyldige trekk; det bor en Rukla i oss alle!

Det vi vet er at Elias Rukla forlater sitt arbeidssted for aldri å vende tilbake. Han føler nok lettelse. Han er ute av fengselet sitt. Det er slutt, forbi, over. Vi antar at han sitter på Lorry eller et annet av Oslos vannhull. Og vi håper at han samtaler.

Ellen Beate Dyvi